

NRS 26 - 27 - 28
APRIL - JUNI -
AUGUSTUS 2006

NIEUWSBRIEF

VAN HET STEUNPUNT INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK
ERFGOED

ISSN 1728 - 2084

INHOUD

Woord vooraf	1
SIWE-activiteiten 2006	1
Erfgoedkalender 2006 ... 2010.....	3
Oproepen	3
Erfgoednieuwttjes en besprekingen van onze uitstappen	4
Onder de leeslamp	11
Nog te koop op het SIWE Trefpunt	13
Fiscaal aftrekbare giften	;13

WOORD VOORAF

De zomervakantie staat voor de boeg. Vandaar dat we in deze vrij dikke *SIWE Nieuwsbrief* u even wat literatuurtips meegeven naast heel wat weetjes. De laatste vergadering van de *SIWE Beleidsplanningsgroep* waarin naast personeel en leden van de *Raad van Bestuur* van *SIWE vzw* ook Amand **Dewaele** van *Kwasimodo* zat, greep plaats op 26 april 2006. Wij hopen door dit *Beleidsplan* voor de periode 2007-2011 u de volgende jaren nog beter te kunnen helpen binnen het veld van het industriële en wetenschappelijke erfgoed.

SIWE-ACTIVITEITEN 2006

ZATERDAG 20 MEI 2006 : SYMPOSIUM 'SUIKER, GIST, SPIRITUS'

Symposium waarin verschillende fenomenen met betrekking tot suiker-, gist- en spiritusproductie belicht worden en nieuwe inzichten hierover worden voorgesteld. In samenwerking met het *Genootschap voor de Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen (noord en zuid)*.

Programma:

10.45u – 11u: ontvangst met koffie

11u – 11.05u: inleiding, Prof. dr. E. **Homburg**, *Universiteit Maastricht*

11.05u – 11.35u: *De Belgische suikerscholen rond 1900*, Prof. dr. H. **Deelstra** (en Ir. M. **Péters**), *Universiteit Antwerpen*

11.35u – 12.05u: *Conserven, confecten en siropen. Suiker in de farmacie*, Dr. A.I.

Bierman, *Universiteit Leiden*

12.05u – 12.35u: *The circulation of sugar cane expertise at the proefstation voor de Java-suikerindustrie*, Dr. D.C. **Mehos Pasuruan**, *Technische Universiteit Eindhoven*

12.35u – 13.35u: lunch in het *Borrelhuis*

13.35u – 14.15u: *suiker, GIST, spiritus*. Rondleiding in de tentoonstelling, Davy **Jacobs**, *Nationaal Jenevermuseum*

Redactieadres: SIWE v.z.w. – Stapelhuisstraat 15 – 3000 Leuven – Tel. & fax: 016-584342 E-mail: info@siwe.be - Website: www.siwe.be - Verschijnt tweemaandelijks

Verantwoordelijke uitgever: Patrick Viaene – Land van Waaslaan 156 – 9040 Gent. Redactie: Robin Engels - Dominique Vanpée - Patrick Viaene. Eindredactie: Chris Crombé en Dominique Vanpée – vormgeving: Chris Crombé

Afgiftekantoor: 3360 BIERBEEK – erkenningsnummer: P209286 – PB-nummer: BC 1608

14.15 – 14.45u: *Inzichten in gist en gisting in de 19e eeuw en de verspreiding ervan via hogescholen en universiteiten*, Prof. dr. E. **Van Schoonenberghe**, *Katholieke Hogeschool Sint-Lieven* Gent

14.45u – 15.15u: *Schimmels in tijden van oorlog*, Dr. Patricia E. Faasse, onafhankelijk onderzoeker

15.15u – 15.45u: *Gisten als industriële werkpaardjes*, Prof. dr. ir. **Erick Vandamme**, *Universiteit Gent*

15.45u - ...: receptie

Waar? *'t Borrelhuis* (tegenover het *Nationaal Jenevermuseum*) - Deelnameprijs: 15 euro (inclusief broodjeslunch) - Inschrijvingen België: *Nationaal Jenevermuseum*, telefoon 011 239860 of e-mail jenevermuseum@hasselt.be - Inschrijvingen Nederland: *Instituut voor Geschiedenis en Grondslagen van de Natuurwetenschappen*, Drs. Lodewijk **Palm**, tel. 00 31 30 2538283 of e-mail l.c.palm@phys.uu.nl.

ZATERDAG 24 JUNI 2006 – DE ZAAK DNA & RECLAME-GELUK

Op 31 maart 2006 opende *De zaak DNA* voor het grote publiek in de Kunsthal Sint-Pietersabdij. Een tentoonstelling die bezoekers bijna een jaar lang laat kennismaken met de fascinerende wereld van de biotechnologie. Maar wel op een heel originele manier... Je kruipt in de huid van een politicommissaris belast met het onderzoek naar een raadselachtige inbraak bij de familie Van Gent. Je doorzoekt het huis en in de verschillende kamers ontdek je op welke manier ons dagelijks leven beïnvloed wordt door onze genen. Verschillende tips leiden je uiteindelijk naar de oplossing van de inbraak. Snuister door de kamers en ontdek de biotechnologie in je eigen leven. Test hoe 'uniek' je bent, bekijk een cel van heel dichtbij, bouw zelf DNA, hoe gezond leven, diabetes onder controle, gentherapie als toekomstmuziek, test je risico op hart- en vaatziekten, kan een genetische test je toekomst voorspellen, ontdek welke vaccins je tegen ziektes kunnen beschermen, brengen stamcellen opa een nieuwe toekomst?

In het *MIAT – Museum voor Industriële Archeologie en Textiel* loopt op dat moment de tentoonstelling *Reclame-geluk*. Een tentoonstelling over de zin van het leven, de betekenis van reclame en geluk in onze samenleving. Stofzuiger, ijskast en wasmachine vergemakkelijken het leven van de huisvrouw. Ze straalt van tevredenheid in haar moderne hygiënische woning. Door een vlot verworven bankkrediet kan het jonge, gelukkige paar een knus huisje aankopen. De toekomst lacht hen toe. Erg happy zijn de kinderen wanneer ze op reis kunnen gaan in de nieuwste versie van de volumewagen. En hoe gelukkig is de beeldschone dame nu ze - dankzij haar parfum - de ideale minnaar kan verleiden? Op basis van honderden reclamebeelden peilt het MIAT in de tentoonstelling *Reclame-geluk*, Vroeger en nu naar de relatie tussen de consument en het industriële product. Het gebruik van huishoudelijke en fitnessapparaten, van auto's en pleziervaartuigen, van wasmiddelen en reinigingsproducten, van inlegkruisjes en deodorants wordt door de reclame als noodzakelijk voorgesteld om vlot, enthousiast en gelukkig door

het leven te gaan. Om na te gaan of dit werkelijk zo is, werd aan tientallen personen gevraagd wat hen gelukkig maakt. Hun uitspraken worden in de tentoonstelling *Reclame-geluk*, vroeger en nu geconfronteerd met beelden uit de reclamewereld die ons nog elke dag overspoelen.

Deze tentoonstelling peilt naar de zin van het leven, naar de betekenis van reclame, naar de vraag of de mens in onze samenleving gelukkig is en of het geluk binnen ons bereik ligt.

SIWE vzw bezoekt deze tentoonstellingen op zaterdag 24 juni 2006. Afspraak aan om 10 uur het *MIAT* - Minnemeers 9 - 9000 Gent - telefoon 09 2694200. U kan best vooraf contact met ons nemen via e-mail (info@siwe.be) of telefoon (antwoordapparaat) 016 584342.

Toegangspreis: nog niet gekend

ZATERDAG 1 JULI 2006 – STERKE VROUWEN, ZWARE WAS. 150 JAAR WASGESCHIEDENIS

150 jaar geleden werden de eerste, zeer primitieve, wastoestellen door onze over-overgrootmoeders enthousiast onthaald. Deze tentoonstelling schetst een beeld van de evolutie van honderdvijftig jaar wasgeschiedenis: van de eerste houten wastobbes en -ketels op een vuurtje tot de *hightech*toestellen die nu in onze huizen staan. Afspraak om 14:00 uur aan het *Museum voor de Oudere Technieken – MOT* - Guldendal 20 - 1850 Grimbergen – telefoon 02 270 81 11. U kan best vooraf contact met ons nemen via e-mail (info@siwe.be) of telefoon (antwoordapparaat) 016 584342.

Toegangspreis: 3 EUR

DINSDAG 15 AUGUSTUS 2006 – EERSTESTEENLEGGING TE AARSCHOT

SIWE vzw ijverde en ijvert nog steeds mee rond de 's *Hertogenmolens* te Aarschot. Op 15 augustus 2006 wordt de eerste steen gelegd van de vernieuwde 's *Hertogenmolens*. Eerlang wordt dit een mooi gerenoveerd gebouw. Zie: <http://www.aarschot.be>

ZONDAG 27 AUGUSTUS 2006 – CULTUURMARKT 2006 TE ANTWERPEN

SIWE vzw zal ook dit jaar aanwezig zijn met een stand op de *Cultuurmarkt 2006* te Antwerpen. Het zal staan op het Conscienceplein samen met anderen uit het volksculturele en erfgoedveld. Wij staan er van 10 uur tot en met 18 uur. Komt u maar zeker langs...

ZONDAG 10 SEPTEMBER 2006 – OMD IMPORT / EXPORT

Op 10 september 2006 is het weer zo ver: *Open Monumentendag* of *OMD 2006*. *SIWE* vzw neemt actief deel te Leuven in de *Molens Van Orshoven*. Tentoonstellingen (waarvan één in samenwerking met de *Stichting Stad en Architectuur*),

openstellingen van deelcollecties en publicaties zullen allen te maken hebben met het jaarthema *Import / Export* wat betreft de bedrijven aan de Leuvense *Vaartkom in casu de Molens Van Orshoven*. Vanaf 10:00 tot 18:00 bent u bij ons welkom.

ZATERDAG 7 OKTOBER 2006 - COMMUNICATIE. VAN GANZENVEER TOT COMPUTER - DESIGN MUSEUM

Op zaterdag 7 oktober 2006 doet SIWE vzw weer eens Gent aan voor de tentoonstelling *Communicatie. Van ganzenveer tot computer* in het *Design museum*. Afspraak: om 10:00 aan het *Design Museum* - Jan Breydelstraat 5 te 9000 Gent - telefoon 09 2679999. U kan best vooraf contact met ons nemen via e-mail (info@siwe.be) of telefoon (antwoordapparaat) 016 584342.

ZATERDAG 4 NOVEMBER 2006 - DE ATLANTIKWALL

ERFGOEDKALENDER 2006... 2010

STERKE VROUWEN, ZWARE WAS

Op 23 april opent het *Museum voor Oudere Technieken*, Guldendal 20 te 1850 Grimbergen een tentoonstelling onder deze (zeer) 'sprekende' titel. U verneemt er meer (en ziet er alles) over wassen en plassen, waskloppers en wasmachines, wasborden en ontvlekkers, over persoonlijke hygiëne in (over)grootmoeders tijd, over luiers en tampons, over stijfsels en waspoeders! Meer informatie via webstek <http://www.mot.be>, e-mail info@mot.be of telefoon 02 2208111.

Patrick Viaene

CENTRALE WERKPLAATSEN (CW) TE KESSEL- LO

De *Centrale Werkplaatsen* (van de NMBS) gelegen aan de Diestsesteenweg 104 te Kessel-Lo (Leuven) krijgen een nieuwe bestemming. Een tentoonstelling, een publicatie en

OPROEPEN

GEZOCHT : BABBELEERS OVER EXPO '58

In samenwerking met de *Erfgoedcel Brussel* heeft *Brussel Behoort ons Toe* vzw een project lopen dat tot en met 2008 zal duren, 'Expo 2058'. Hiervoor zoeken ze jonge 'Kurieuze neuzen' om Brusselse *Babbeleers* die *Expo '58* meemaakten, te interviewen.

Informatie / contact: *Brussel Behoort ons Toe* – Lakenstraat 119 – 1000 Brussel – telefoon 02 2232151 – e-mail any@bbot.be - url <http://www.bna.bbot.be>.

De Atlantikwall. Verleden, heden en toekomst - Domein Raversijde, Oostende geeft een historisch overzicht van het ontstaan en de bouw van de *Atlantikwall* in Europa door de Duitsers tijdens de *Tweede Wereldoorlog*. SIWE vzw bezoekt op zaterdag 4 november 2006 deze tentoonstelling en gaat onder leiding van Patrick **Viaene** nog dezelfde dag de haven van Oostende aandoen. Hierover krijgt u meer info in onze volgende *SIWE Nieuwsbrief*.

EIND NOVEMBER 2006 – AV SIWE VZW EN HERFSTLEZING

In de loop van de maand november 2006 zal de *Statutaire Algemene Vergadering* van SIWE vzw (najaar) plaatsgrijpen. Er zal tevens een herfstlezing zijn. Dit wordt u in een volgende *SIWE Nieuwsbrief* gemeld.

rondleidingen geven een artistieke en historische reflectie op deze site. Kunst en cultureel erfgoed gaan hierbij hand in hand en maken een brug tussen verleden, heden en toekomst. Op donderdag 27 april 2006 was er in hal 5 van de CW de opening van de tentoonstelling. Wat betreft de publicatie was er inbreng van SIWE-leden en -stafmedewerkers. Deze interesse vanuit onze vereniging is niet nieuw. Ook SIWE vzw droeg de afgelopen jaar haar steen(tje) mee tot de bescherming van dit industrieel relict. De tentoonstelling loopt van 28 april 2006 tot en met 13 mei 2006, enkel op donderdag, vrijdag, zaterdag en zondag tussen 14:00 en 17:00 in hal 5 van de *Centrale Werkplaatsen*, Diestsesteenweg 104, 3010 Kessel-Lo. Wordt vervolgd.
Dominique Vanpée

2006... 2010

Meer info over onze webstek, <http://www.siwe.be>.

VACATURE BEGELEIDERS VOOR JCW

Jeugd, Cultuur en Wetenschap vzw is op zoek naar begeleiders voor hun activiteiten. Contacteer ze gerust : *Jeugd, Cultuur en Wetenschap* – Vlaanderenstraat 101 - 1800 Vilvoorde – telefoon 02 2525808 – telefax 02 2533914 - e-mail info@jcweb.be - url <http://www.jcweb.be/index.php?id=47>

TWEDE LANDSCHAPS-CONTACTDAG - EERSTE AANKONDIGING

Deze themadag brengt specialisten en geïnteresseerden samen die actief zijn op het gebied van de historische studie van landschappen en aanverwante disciplines (archeologie, bodemkunde, geschiedenis, etc.) De tweede *Landschapscontactdag* zal plaats vinden in Middelkerke op vrijdag 9 juni 2006. De locatie nodigt uit om speciale aandacht te hebben voor kustlandschappen. Er zal ook nagedacht worden

over andere thema's zoals landschap als erfgoed. Deze en andere onderwerpen zullen belicht worden vanuit verschillende benaderingen en vanuit het perspectief van verschillende tijdvakken. Het inschrijvingsformulier en overige informatie zijn beschikbaar op de website van het *Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting*: <http://www.enamecenter.org>.

ERFGOEDNIEUWTJES EN BESPREKINGEN VAN ONZE UITSTAPPEN

BEZOEK DE SCHITTERENDE SITE VAN THURN & TAXIS

Voor wie door omstandigheden op 2006-03-25 de rondleiding door SIWE-voorzitter Patrick **Viaene** doorheen het *Thurn & Taxis* heeft gemist: via info en reservering op telefoon 02 4109950 kan u 'inschrijven' op een door *La Fonderie* geleide rondleiding doorheen deze uitzonderlijke site. U kan door telefonische reservering (bureeluren) aansluiten bij een groepsbezoek, maar het is ook mogelijk een gids speciaal voor uw gezelschap te vragen. Meer info is er ook op parcours.lafonderie@skynet.be! U hebt dus geen excuus meer om deze toplocatie van ons industrieel en transporterfgoed niet te gaan ontdekken.

Patrick Viaene

RIM-RONDLEIDING IN COMET, KONINGIN ASTRIDLAAN 132, MECHELEN OP 2006-04-02

Achter een voorgevel die buitenstaanders soms aan een zwemdok doet denken, gaat de wereld van de *Manufacture de meubles De Vos frères* open. Een succesvolle Mechelse meubelfabrikant – de grootste van België – die na 1900 naar deze afgelegen, moerassige gronden is verhuisd. Hier werden kolommen en spanten, afkomstig van de Mechelse *NMBS Centrale Werkplaats*, hergebruikt. Na de *Tweede Wereldoorlog* werd het voorgebouw op een geslaagde manier aangepast door architect J. **Coene** in een euforische «*Expo58*»-sfeer. Die aanpassing stond meteen symbool voor de start van een dynamisch zakenimperium, namelijk de *N.V. COMET* (afkorting van *Comptoir Métallique* volgens de ene bron of *Constructions Métalliques* volgens anderen). De moderne problemen van bodemvervuiling, verhevigde concurrentie en klassieke immobiënspeculatie worden in deze *site* geïllustreerd. Het zou spijtig zijn mocht een uniek bedrijf dat roestvrije stalen vaten bestemd voor de voedingsindustrie produceert voor gans de wereld (Latijns Amerika, Japan, USA, ...) verdwijnen naar Polen of China.

Karel Haustraete

SIWE GING OP BEZOEK BIJ EINSTEIN EN WANDELDE DAARNA DOORHEEN INDUSTRIEEL MOLENBEEK!

Op 25 maart 2006 trok een delegatie van SIWE-leden naar Brussel om er de site van *Thurn & Taxis* te bezoeken, met in het bijzonder het gerestaureerde en herbestede *Koninklijk Stapelhuis* (eertijds ook '*Stapelhuis B*' of '*Publiek Magazijn*' genoemd). Na een uitgebreide introductie over verleden, heden en toekomst van de gehele site van *Tour & Taxis* of *Thurn & Taxis* (zeevaartstation, douanegebouwen, stapelhuizen, kleinere technische gebouwen en (heden) ongebouwde ruimtes) werden 3 tentoonstellingen bezocht, om te beginnen: *Einstein anders bekeken*, een tentoonstelling onder het wetenschappelijk toezicht van de *vakgroepen Fysica* van de *Vrije Universiteit Brussel* en de *Université Libre de Bruxelles*. Het is een zeer waardevolle en verdienstelijke expo maar toch ook een ongelijke en (we waren duidelijk niet de enigen met dit oordeel) zeer inspannende tentoonstelling, zeker voor de niet al te 'geconcentreerde' leek die de expositie zonder begeleiding bezoekt of (tot 1 mei 2006) zal bezoeken. Wie de inleidende zalen over **Newton**, **Maxwell** en andere doorlopen heeft, komt via een bezoek aan de *Temposcoop* terecht in de *Zone Relativiteit*, de *Zone kwanta* en de *Zone E=mc²* waarna de hele biografie (*Einstein, de mens*) de revue passeert. Sommige van de technische encenseringen zijn verbluffend! Daarna was een vrij bezoek mogelijk aan de expo's *Documenta in Brussel* (van het *Goethe-Instituut*) en aan de buitengewone fototentoonstelling omtrent 'mondialisering', georganiseerd in opdracht van het *Zwitserse Ministerie van Buitenlandse Zaken* en naar *Thurn & Taxis* gebracht door de stad Brussel. In de namiddag trok het SIWE-gezelschap naar *La Fonderie*, het *Brussels Museum voor Arbeid en Industrie*, in het bijzonder naar de (door Patrick **Viaene** rondgeleide) tentoonstelling *Molenbeek, stadsverhalen*. Het betreft een buitengewone prestatie van *La Fonderie* om in (gesproken én geschreven) woorden en beelden een totaalbeeld op te hangen van de (in pers, media en beeldvorming) meest verguisde en onbemide Brusselse gemeente. Sterk is de focus

op aangrijpende menselijke getuigenissen (eerste verdieping), versterkt en aangevuld met verhalen over alle aspecten van Sint-Jans-Molenbeek in verleden, heden én toekomst: het overzicht laten beginnen met de voetbalgeschiedenis (*Daring, RWDM*) is een schitterend idee; de bezoeker komt van de ene verrassing in de andere: *Delhaize*, de caramellen *Demaret*, het *Plan K-danstheater* in de suikerfabriek *Graeffe* en nog veel meer, het maakte of maakt deel uit van Molenbeek. De expo is niet alleen inhoudelijk zeer sterk en goed gestoffeerd met prachtig fotomateriaal, objecten en zelfs uitzonderlijke schilderijen, ook de originele presentatie mag door de meest veeleisende bezoekers gezien worden: nog tot 15 oktober 2006 van dinsdag tot vrijdag 10 tot 17 uur, op zaterdag en zondag van 14 tot 17 uur. Allen daarheen!
Patrick Viaene

VILT - COÖRDINATEN

Vlaams Informatiecentrum over Land- en Tuinbouw - Vilt vzw -
Leuvenseplein 4 I 1000 Brussel – telefoon 02 5106391 telefax 02
5106393 – e-mail info@vilt.be - url <http://www.vilt.be>.

Dominique Vanpée

SCHEIKUNDE – EEN (WETENSCHAPSFILOSOFIE)

Mémosciences Eléments d'histoire de la chimie cycle 2005-2006

La chimie : une philosophie pour penser la matière et la vie

Op 15 maart 2006 werd in de prachtige zaal *Couvreur*, tegelijk *Apotheekmuseum* (Louvain à Woluwe) voor een talrijk publiek volgende onderwerpen belicht :

-*Qu'est-ce que la matière aux yeux des chimistes?* Prof. Bernadette **Bensaude-Vincent** (*Université Paris X - Nanterre*). Sinds de 18e eeuw werd herhaaldelijk een duel uitgevochten tussen scheikundigen en natuurkundigen om te bepalen wie over de kennis van de elementaire bouwstenen van de materie beschikt. De triomf van de kwantenmechanica in de XXe eeuw betekende voor velen de overwinning van de fysica op de scheikunde. Naast de vraag «*Wat kan ik kennen?*» is het belangrijk om de vraag «*Wat kan ik doen?*» te beantwoorden, rekening houdend met de duale aard van de chemische benadering, namelijk wetenschap en industrie. Bij het onderzoek van de materie bekijkt de scheikundige ook de mogelijkheid tot actie.

Bibliografie: Bernadette Bensaude-Vincent. *Faut-il avoir peur de la chimie? (Les empêcheurs de penser en rond)*. Paris : Le Seuil, 2005 en Isabelle Stengers. *Histoire de la chimie*. Paris : La Découverte / Poche, 2001, 14,95 euro. - ISBN 2-7071-3541-0.

-*Jusqu'où ne pas aller trop loin: l'approche chimique de la vie*. ing Jean **Baudet**

De spreker geeft een historisch overzicht over de eerste vraag die de mens zich heeft gesteld «*Wat is het leven?*»: vanaf de eerste antwoorden gegeven door de Egyptische priesters (Het boek van de doden) tot de ontdekking van het «*geheim*» van het leven (*DNA* 1953) is de vraag geëvolueerd. Hoe is de mens

geëvolueerd van het antwoord door de verbeelding naar de «ontleedkunde» (Andreas **Vesalius**, 1543), over de microscopie (Theodoor **Schwann**, 1839), tot uiteindelijk door het scheikundig laboratorium (Frederic **Wöhler**, 1828)?

Bibliografie. Jean Baudet. *Histoire de la pensée scientifique*. Paris : Vuibert, 5 delen.

Volgende activiteit: *La chimie au Congo* greep plaats op woensdag 19 april 2006 in het *Museum voor Midden-Africa* te Tervuren.

Zie : <http://www.memosciences.be>
Karel Haustraete

SCHENKING VAN RAYMOND VAN MELCKEBEKE AAN SIWE vzw (2005-11-12)

De heer **Van Meckebeke** uit Waterloo deed een schelling aan *SIWE vzw* van een toestel uit het *laboratorium Van Melckebeke* (familie **Van Melckebeke-Van den Nieuwenhuysen**), laboratorium in bedrijf tot 1970, en dat gevestigd was aan de Kipdorpvest 21 te Antwerpen. Het toestel werd gebruikt voor het bepalen van het suikergehalte in een vloeistof en werd ontwikkeld door *J. De Puydt* en gebouwd door *Franz Schmidt & Haensch*, Berlijn (= vertaling van inscriptie op koperen plaatje, gemonteerd op de polarimeter. (<http://nl.wikipedia.org/wiki/Polarimeter>) Het door Raymond **Van Melckebeke** aan *SIWE vzw* geschonken toestel werd rond 1870 voor de eerste maal gebruikt door diens overgrootvader Edmond **Van Melckebeke** (1843-1915), doctor in de *Wetenschappen* te Antwerpen. Hierin nagevolgd door Edmonds zoon Raymond (1877-1935) en kleinzoon Fernand (1909-1994), beide eveneens gepromoveerd doctor in de *Wetenschappen* aan de *U.C.L. (Universiteit van Leuven)*. Bij de schenking gebeurde een interview door de heer Patrick **Viaene**. (Dit gesprek wordt in een van de volgende *SIWE*-publicaties opgenomen. Wij danken de heer Raymond **Van Melckebeke** en zijn familie hartelijk voor hun schenking. (dv naar gegevens van Patrick Viaene)

Heeft u speciale instrumenten, toestellen, apparaten of ander roerend industrieel en/of wetenschappelijk erfgoed? Neem gerust contact op met SIWE vzw : info@siwe.be of telefoon/telefax 016 584342...

OP BEZOEK BIJ PROF.DR.EM. H. DEELSTRA NAAR AANLEIDING VAN EEN SCHENKING

De heer Karel **Haustraete** ging langs bij prof.dr.em. Hendrik **Deelstra** om zijn schenking aan *SIWE vzw* op te halen die bestond uit wetenschappelijke toestellen (met inbegrip van glaswerk) en publicaties. De publicaties werden opgenomen in de collecties van de *SIWE Bibliotheek* en het *SIWE Documentatiecentrum*. De geschonken instrumenten en het glaswerk werden opgenomen in de *MIWE*-collecties. *SIWE vzw* dankt prof.dr.em. Hendrik **Deelstra** zeer hartelijk voor deze bijzondere schenking. Naar aanleiding van de schenking werd een interview afgenomen

van de schenker. Dit interview zal later verschijnen in een van onze volgende *SIWE*-publicaties. (dv naar gegevens van Karel Haustraete)

2006 ... EN VERJAARDAGEN

Naar jaarlijkse traditie gaan we even in op de verjaardagen die dit jaar te vieren zijn op één of andere manier binnen het industriële en wetenschappelijke erfgoed.

1311

De professionele cartografie begon met een navigatiekaart of portulaankaart uit Genua.

1346

De *Zwarte Dood* – de pest doodde meer dan een derde van de bevolking tussen IJsland en India.

1621

De uitvinding van de rekenlatvoorganger door de Engelse wiskundige en klerk William **Oughtred**. Lang leve de logaritmies.

1676

Universele verbinding uitgevonden door Robert **Hooker**.

1701

Zaadboer om beter te kunnen zaaien startte schijnbaar met de Engelse boer Jethro **Tull**.

1706

Benjamin **Franklin** werd geboren in 1706.

1711

De toonvork werd uitgevonden door de instrumentenmaker Joh n **Shore** – een trompeter aan het hof van *Queen Anne*.

1761

Een Frans elektrische klavecimbel was het eerste elektrische instrument.

1791

Claude **Chappe** vond de *semaphore* uit.

1796

In mei 1796 entte James **Phipps** een gezonde achtjarige jongen in eerst met koepokken en daarna met pokken.

1811

De *Luddites* protesteren soms gewelddadig tegen de mechanisering van de arbeid.

1816

Waren het nu Engelsen of Fransen die de fotografie uitvonden? In 1816 was er Nicéphore **Niepce** – een amateurwetenschapper

– een amateurwetenschapper die er in slaagde om de eerste fotografische beelden te vatten en te fixeren.

Johann Nepomuk **Maelzel** octrooieerde het mechanische metronoom dat in 1812 uitgevonden werd door de Nederlandsse uitvinder Dietrich Nikolaus **Winkel**.

Een Schotse fysicus – David **Brewster** – vond in 1816 de kaleidoscoop uit.

1826

De strijklucifer werd uitgevonden door John **Walker** volgens de uitvindingsfolkore.

1831

In 1831 merkte Michael **Faraday** op dat elektriciteit geïnduceerd werd in een draad wanneer deze door een magnetisch veld ging. Het proces kreeg de naam: elektromagnetische inductie.

Uitvinding van een veiligheidsstop door William **Bickford** om ontploffingen veiliger te maken.

In dit jaar reisde Charles **Darwin** af aan boord van de *Beagle* om Zuid-Amerika en de '*Pacific*' te exploreren. Zijn evolutietheorie door natuurlijke selectie zou hier haar ontstaan aan danken;

1841

Genormeerde / gestandaardiseerde schroefdraad zag het licht die ontwikkeld werd door de Engelse ingenieur Joseph **Whitworth**. Het eerste 'echte' paperbook verschijnt bij de Duitse uitgever Christian Bernhard **Tauchnitz**.

1856

Pasteurisatie – natuurlijk een vondst van Louis **Pasteur**. Mauve wordt de eerste echte synthetische kleurstof. Uitgevonden door een zeventienjarige – William Henry **Perkin**.

1861

De eerste fietsmachine die verdeeld werd over de grenzen heen de Franse *vélocipède* die uitgevonden werd door Pierre **Michaux** en zijn zoon Ernest in 1861.

1866

De Britse ingenieur Robert **Whitehead** vond de torpedo uit. Thomas **Allbutt** – een Engelse dokter – vond dan weer een klinische thermometer uit. George Westinghouse realiseerde dan weer de '*air brake*'.

1876

"*Mr Watson, come here, I want you!*" waren de eerste woorden die op 10 maart 1876 gesproken werden via de telefoon door Alexander Graham **Bell** tegen zijn assistent Thomas **Watson**. In hetzelfde jaar werd tevens door Melville **Bissell** de tapijtveger uitgevonden.

Gustav **de Laval** had het dan weer begrepen op de centrifuge.

1881

Metaaldetector werd uitgevonden door Alexander Graham **Bell**.

1886

John **Pemberton** vindt een drankje uit dat later *Coca-Cola* zou worden. Hier volgt de samenstelling van 7X de geheime samenstelling van de basis van de échte *Coke*.

kaneelolie 0,14gram

muskaatnootolie 0,14 gram

citroenolie 1,79 gram

sinaasappelolie 0,94 gram

sinaasappelbloesemolie en korianderolie telkens één druppel oplossen in 9,97 gr alcohol goede smaak, (uiteraard ethylalcohol voor likeuren)

goed schudden met 5,5 gram water en een nacht laten rusten
4,88 kg suiker oplossen in 50 liter kokend water en laten afkoelen

de 7X toevoegen benevens:

73 gram karamel

6,3 gram cafeïne

22,4 gram fosforzuur

38,7 gram glycerine

3,05 gr vanille-extract

61 gram limoensap (liefst zelf persen)

een mespunt colaboonpoeder

kooldioxidehoudend water toevoegen tot 50 liter

om een concentratie van 7gram per liter CO₂ te bereiken in het eindproduct zal men in het verdunningswater het gas moeten inleiden .....

1891

Op Coney Island bouwde Jesse **Reno** de eerste lift – ‘cleat(s)’.

1896

De eerste tandpasta in een tube werd verkocht als *Colgate Ribbon Dental Cream*.

1901

De stofzuiger kwam uit de in Londen wonende ingenieur Hubert **Booth** zijn brein in 1901.

Radiogolven konden geproduceerd worden vanaf dan door de arc generator van Vlademar **Poulsen**.

Ook de bloedtypes A,B en O werden dan het eerst gedetermineerd.

1916

Militaire wetenschapper vonden in 1916 de sonar – *SOund Navigation And Radar (radio detecting and ranging)* - uit.

1921

Het lemma ‘robot’ dateert vanuit 1921. Het komt voor in het toneelstuk *R.U.R. (Rossum's Universal Robots)* van de Tsjech Karel **Capek**.

In hetzelfde jaar werd tevens insuline geïsoleerd door Sir Frederick **Banting** en Charles **Best**.

1926

Liquid fuel-raketten – Robert **Goddard**

Springtoaster

Aerosolpuffjes werden uitgevonden door de Noorse wetenschapper Erik **Rotheim**.

1931

De *Empire State Buiding* is afgewerkt en zal voor enkele tijd het hoogste gebouw ter wereld zijn.

Jacob **Schick** vond het elektrische scherapparaat uit.

1936

Het hefschroefvliegtuig of de helicopter.

Magnetofoon

Het automatische elektrische deken met thermostaat is vanaf dan terug te vinden op bedden.

1946

Percy **LeBaron Spencer** vindt de microgolfoven of magnetron uit.

Geautomatiseerde productie bij/door Henry **Ford**.

Eerste synthetische wasdetergent – *Tide*.

En Earl Silas **Tupper** experimenteerde met polyethyleen en vond *Tupperware* uit.

1951

Het melkkarton van *Tetrapak* werd dan uitgevonden door Ruben **Rausing**.

1956

De *E40* werd geopend in België op 21 april 1956. Ook auto(snel)wegen kunnen verjaren.

In 2006 wordt wereldwijd de vijftigste verjaardag van de *containerisatie* of de *container* gevierd. (<http://www.unit45.com/news/detail.php?id=11>).

Video (tape) recorder

De eerste commerciële nucleaire centrale opende in Calder Hall.

De *IBM 704* – de eerste supercomputer – werd geïntroduceerd.

1961

Yuri **Gagarin** werd op 12 april 1961 de eerste man in de ruimte.

Uitvinding van het geneesmiddel *Valium*.

1966

Stephanie **Kwolek** vindt in 1966 *Kevlar* uit.

Optische vezel – Charles **Kao** en George **Hockham**

Eerste pockettv: *Microvision*

D-ram

Eerste foto van de aarde vanuit de ruimte

1971

Floppy disc – Alan **Shugart**

1976

Apple start als eerste pc-firma.

1981

Eerste *space shuttles*

1986

Plechtige installatie van de *Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid*.

MIR gelanceerd.

Ontploffing *space shuttle Challenger*

Kernreactorongeval in Tsjernobyl.

Uitvinding van de synthetische huid.

1991

Uitvinding digitaal antwoordapparaat

Genetische gemodificeerde sojabonen

Oprichting van de *Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek – VITO* te Mol uit 37 percent van de *Studiecentrum voor Kernenergie (SCK.CEN)*-effectieven

Oprichting van het *IWT – Vlaams Instituut ter bevordering van het Wetenschappelijk-Technologisch Onderzoek in de Industrie* te Brussel

1996

Het *Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (NFWO)* wordt *Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen*, afgekort *FWO-Vlaanderen*.

Thalys wordt in gebruik genomen.

De *Petronas Towers* in Kuala Lumpur (hoogste gebouwen van de wereld)

Toy Story is wereldwijd de eerste computeranimatiefilm naar het grote publiek.

Ariane 5 ontploft.

Commercialisering van de *LCI-Smartpen* van *IMEC*.

BSE-link in het vee zou oorzaak zijn van *CJD* bij mensen.

2001

Ontrafeling van het menselijk genoom

AbioCor artificieel hart

Artificiële lever

Digitale satellietradio

Dominique Vanpée

VAN STOFFIG KOLENKOT NAAR STUDENTENHUIS THERMINAL

In Gent werd studentenhuus *Therminal* op 23 maart 2006 geopend in de gerenoveerde thermische centrale van de *Universiteit Gent*, bereikbaar via de Sint-Pietersnieuwstraat en gelegen naast de historische laboratoria *Magnel*, *Soete* e.a. (het zgn. *Technicum*). *Therminal* is dus prachtig gelegen en geeft uit op de *Schelde*. Daarmee komt een einde aan de krappe behuizing van heel wat studentenverenigingen in het complex *De Brug*. De renovatie is zeer blits maar het buitenbeeld en het volume van het industrieel gebouw werden gerespecteerd.

Patrick Viaene

MUSEUMPRIJZEN 2006

Volgende musea wonnen de *Museumprizen 2006*: in Brussel : *Museum voor Natuurwetenschappen*, in Vlaanderen : *Museum Dr. Guislain*, Gent en in Wallonië : *Musée des arts contemporains (MAC's)* op de voormalige mijnsite van *Le Grand-Hornu*, in de buurt van Bergen, in de Borinage. Alle musea hebben wat te maken met het industrieel en wetenschappelijk erfgoed. Wij wensen hen allen een proficiat met het winnen van de prijzen. (dv)

Meer info: <http://www.museumprijs.be>.

IMMATERIEEL ERFGOED

Het *Vlaamse parlement* bekrachtigde onlangs de *UNESCO-Conventie over immaterieel erfgoed* uit 2003. Het *parlement van de Franstalige gemeenschap* was al eerder rond met de ratificatie. België maakt hierdoor kans om als enige West-Europese land op een zijte in het comité dat de *Conventie* moet uitwerken.

Dominique Vanpée

OP BEZOEK IN HET COMPUTERMUSEUM VAN UNISYS

Het computerbedrijf *Unisys* beschikt reeds bijna 20 jaar over een heus computermuseum. Bezieler ervan is de heer Jacques Laffut. Hij was tot tien jaar geleden werkzaam bij *Unisys* als *manager productmarketing*. Sindsdien is hij op zeer geregelde tijdstippen de deskundige, enthousiaste en levendige gids doorheen deze uitzonderlijke collectie historische computers. Hij vertelt u alles over de ontwikkeling van de computer, over oude en nieuwe virussen en zelfs over de toekomstige, te verwachten 'digitale' ontwikkelingen in de komende decennia. Het museum is naar verluidt gratis te bezoeken, uitsluitend na afspraak. Adres: *Unisys*, Bourgetlaan 20, 1130 Haren. Telfoon: 02 7280527. Patrick Viaene

WERK GROEP BEDRIJFSARCHIEVEN BINNEN VVBAD – SECTIE ARCHIEF

Op 11 april 2006 werd de *werkgroep Bedrijfsarchieven* van de *VVBAD* heropgericht. Harry **van Royen** – lid van de *Algemene Vergadering van SIWE vzw* - was al lid van de *sectie Archief van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen* (<http://www.vvbad.be>). Hij had zich opgegeven om mee te willen werken aan de heropstart. De eerste vergadering vond plaats te Aalst bij baggerbedrijf *De Nul*. Hun archivaris is werkgroepvoorzitter. Harry **van Royen** zal in deze werkgroep *SIWE vzw* vertegenwoordigen en samen met hen een soort behoudslijst aanleggen van wat juridisch, economisch, technisch en historisch interessant is (of kan zijn) in een bedrijfsarchief. Het eerste actiepunt is het verzamelen van de/welke documenten (die) nu juridisch (en voor hoelang)

dienen bewaard te worden, vooraleer andere randelementen in ogenschouw te nemen. Wie Harry **van Royen** hierover wenst te contacteren kan dit rechtstreeks via zijn e-mail op haran@pandora.be ofwel onrechtstreeks via het *SIWE Trefpunt* (telefoon 016 584342 of e-mail info@siwe.be).

Dominique Vanpée met dank aan Patrick Viaene en Harry Van Royen

DE VUURMOLEN TE OVERIJSE VOLOP IN RESTAURATIE

De *Vuurmolen* in Overijse (Vlaams-Brabant) is wellicht het alleroudste betonnen gebouw in België. Het gebouw (beschermd als *Monument*) werd in 1902 als industriële graanmaaldery en silogebouw opgericht. Omdat de draagcapaciteit van het gebouw te laag bleek te zijn voor het opnemen van de nieuwe functie, namelijk als gemeentelijk administratief centrum, werd de betonnen structuur met een uitwendige wapening versterkt. De (vloer)balken worden versterkt met staalplaten en ook de kolommen zijn omwikkeld met verstevigende beugels om de dwarskrachtcapaciteit te verhogen. Uit deze restauratie zullen ongetwijfeld lessen kunnen getrokken worden in het kader van de restauratie en herbestemming van soortgelijke (al dan niet industriële) constructies uit het begin van de 20^e eeuw. Patrick Viaene

MONUMENTALE BETONCONSTRUCTIES

Op 21 april 2006 organiseerde *WTA Nederland-Vlaanderen* in het *Paterspand* in Turnhout een themadag met als titel *Valorisatie en consolidatie van monumentale betonconstructies*. Op het programma stonden naast onder meer lezingen over militaire verstevigingen en forten tevens enkele over monumentale gebouwen in gewapend beton in België en de eerste generatie *prefabwoningen*. Daarenboven was er tevens nog een debat. Hilbrand **De Vuyst** van *Erfgoed Vlaanderen* was aangesteld als dagvoorzitter.

Dominique Vanpée

VRWB

De *Vlaamse Raad voor Wetenschapbeleid* of *VRWB* werd op 17 juli 1985 opgericht bij besluit van de *Vlaamse Executieve*. Op 18 februari 1986 werd de *VRWB* plechtig geïnstalleerd door minister Gaston **Geens**, voorzitter van de *Vlaamse Executieve*. De voorzitter werd Theo **Peeters**. In dezelfde periode werden tevens de *Stichting Technologie Vlaanderen (Innovatie en Arbeid)*, *IMEC – Interuniversitair Micro-Elektronica Centrum* en het *Instituut voor Natuurbehoud* opgericht. 2005 Twintig jaar later op 17 november 2005 vierde de *VRWB* haar 20-jarig bestaan met een colloquium *Kennis als kracht: een hefboom naar meer jobs?* in de zaal *De Schelp* van het *Vlaamse Parlement*. Elders in het *Vlaamse Parlement* was er een tentoonstelling die terug te vinden is op de bureaul kalender. De tijdslijn hierop werd grotendeels door *SIWE* vzw voorbereid.

Voor hen met interesse voor deze interessante kalender verwijzen

wij graag door naar de Vlaamse Raad voor Wetenschapbeleid – North Plaza B – Koning Albert II-laan (vierde verdieping) – 1210 Brussel – telefoon 02 5534520 – telefax 02 5534523 – e-mail vrwbvlaanderen.be – url <http://www.vrwb.be>.

Dominique Vanpée

HISTORISCH NATIEPATRIMONIUM

De *vzw Maritiem & Logistiek Erfgoed*, De Wagemakerestraat 38, 2060 Antwerpen 6; Johan **Eeckelaert**, werpt zich op als erfgoedbeho(u)eder van het historisch natiepatrimonium.

Harry Van Royen

TECHNIEKGESCHIEDENIS – UNIVERSITEIT GENT

Eén van de leden van de *Algemene Vergadering van SIWE* vzw geeft op het ogenblik mee les binnen de *cursus module techniekgeschiedenis* aan de *Universiteit Gent*, namelijk de heer Harry **van Royen**. Dominique Vanpée

WEEK VAN DE SMAAK IN VLAANDEREN – WVS

De *Week van de Smaak* werd op 15 maart 2006 officieel gelanceerd door Bert **Anciaux**, Vlaams minister van *Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel*. Hij riep Vlaanderen op om massaal deel te nemen. Bent u ook kandidaat-deelnemer? Schrijf dan in via het formulier op onze website. Om u verder op weg te helpen sturen we u vanaf nu maandelijks een nieuwsbrief met tips en weetjes, maar ook met vraag en aanbod voor activiteiten tijdens de *Week*. (ingez. meded. – licht gewijz.)

Meer info: *De Week van de Smaak in Vlaanderen - p/a Vlaams Centrum voor Volkscultuur* vzw - Gallaitstraat 76/2 - 1030 Brussel – telefoon 02 2431350 – e-mail info@metsmaak.be url : <http://www.weekvandesmaak.be>.

WVS & SIWE VZW VIA VILLA FUTURA

SIWE vzw doet op de een of andere manier dit jaar mee aan de *Week van de Smaak*. En start reeds vanuit *Villa Futura* met het aanleveren op haar eigen webstek van de emulgatorenlijst. Deze zal vanaf ten laatste de *Cultuurmarkt 2006* op de webstek van *SIWE* vzw staan. Ook aan de webstek van *Villa Futura / Week van de Smaak* zal de nodige aandacht besteed worden vanuit *SIWE* vzw.

Dominique Vanpée

SCHANS XV GESLOOPT TE ANTWERPEN

Schans XV aan de Moerelei is niet meer. Ondanks de vraag van het districtsbestuur om de best bewaarde schans uit de Antwerpse veiligheidsomwalling als **Monument** te beschermen, ging het gebouw onder de slopershamer. **Schans XV** lag in de industriezone **Neerland** op de hoek van de Moerelei met de Fotografielaan en was één van de achttien schansen die in 1909, toen de **Eerste Wereldoorlog** dreigde uit te breken,

tussen de bestaande forten werden gebouwd. Samen vormden de forten en schansen de veiligheidsomwalling die Antwerpen tegen een verrassingsaanval moest beschermen. **Schans XV** was de best bewaarde schans uit de hele reeks en werd jaren geleden volledig gerestaureerd en heringericht tot een klasse restaurant met wijnhandel. Vorig jaar kwam het gebouw leeg te staan. Een aanpalend bedrijf kocht de grond op en vroeg een bouwvergunning voor bedrijfsgebouwen aan. Eerder had de stad op advies van het Wilrijkse districtsbestuur een aanvraag ingediend bij de **afdeling ruimtelijke ordening, huisvesting en monumentenzorg (ROHM)** van de **Vlaamse gemeenschap** om de schans als monument te beschermen. De afdeling **ROHM** wilde samen met **Schans XV**, ook **Schans XVI** aan domein **Klaverblad** en **Schans XVII** net over de districtsgrens in Hoboken als monumenten klasseren. Maar de nieuwe eigenaar van de grond verkreeg een bouwvergunning in hoger beroep bij het provinciebestuur. Toen ook de bevoegde Vlaamse minister de aanvraag voor de bescherming van de drie schansen naast zich neerlegde, kon de sloop van de schans niet meer worden tegengegaan. Slechts negen van de achttien oorspronkelijke schansen bestaan nog. Van de zes schansen die op Wilrijks grondgebied lagen, blijven enkel **Schans XI** in de wijk Elsdonk en **Schans XVI** aan domein **Klaverblad** over. (ingezonden met dank aan Karel Haustraete)

JUBILEUMTENTONSTELLING 10 JAAR MUSEUM VOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE WETENSCHAPPEN OP DE CAMPUS AAN DE STERRE TE GENT

Op 25 april 2006 werd in het *Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen* van de *Universiteit Gent* een jubileumtentoonstelling opengesteld voor het publiek. De aanleiding is het tienjarig bestaan van dit museum op de *Campus Wetenschappen* aan de *Sterre* te Gent. Naast een overzicht van de tijdens het laatste decennium gehouden tijdelijke tentoonstellingen worden in deze opstelling ook de nieuwe museumaanwinsten gepresenteerd. Deze tentoonstelling loopt tot en met 22 december 2006. Over het gebeuren werd een lijvige brochure gepubliceerd. Ze werd met zeer grote zorg samengesteld door directeur-diensthooft professor doctor Jos Uyttenhove en Danny Segers, adjunct-directeur van het museum. Deze laatste schetst de weinig bekende ontwikkeling van het *Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen*, waarvan de oprichting reeds gepland was net voor de *Tweede Wereldoorlog*. Pas in 1948 echter zou de Gentse gemeenteraad beslissen tot de oprichting van dit nieuw stedelijk museum met als grote bezieler Dr. A.J.J. Van de Velde (1871-1956). Het eerste onderkomen van het museum was het gebouw van het *Museum van Oudheidkunde (De Bijloke)* maar reeds in 1950 verhuisde de collectie naar het Museum voor Schone Kunsten, waar het drie zalen besloeg. In 1964 werd het museum overgedragen aan de R.U.G. en zou (tot 1993) gehuisvest worden in een pand aan de Korte Meer in het Gentse stadscentrum. Aanvankelijk (tot 1984) was Prof. Ir. J.B.

Quintyn er de enthousiaste directeur, in 1985 opgevolgd door Prof. Frans Lox. Hoewel het museum in 1967 uitgebreid werd met een aanpalend huis bleef het te krap behuist om volwaardig te kunnen functioneren. Dit liet zich vooral vanaf de jaren 1970-1980 gevoelen. In 1993 werd Prof. Dr. Maurice Dorikens aangesteld als adjunct-directeur, na de pensionering van Dr. Lox in 1995 werd hij directeur. In die periode verhuisde, de intussen sterk uitgebreide museumverzameling naar door het Belgisch leger gebouwde en door de Universiteit Gent gerestaureerde loodsen op het terrein van de Campus Wetenschappen, gelegen tussen de Krijgslaan en de Pintelaan, zeg maar "aan de Sterre". In 2001 ging Prof. Dr. M. Dorikens op rust en werd hij opgevolgd door Prof. Dr. J. Uyttenhove, sinds kort geassisteerd door adjunct-directeur Danny Segers. In al die jaren is de collectie van het museum (wetenschappelijk instrumenten welke gebruikt werden in het onderwijs en onderzoek aan de Gentse Universiteit sinds haar oprichting in 1817 tot op heden) zich blijven ontwikkelen rond vier groepen: instrumenten om routinemetingen uit te voeren (bijvoorbeeld microscopen), demonstratie-instrumenten bedoeld voor het onderwijs, instrumenten voor onderzoek (zowel zelfgebouwde prototypes als aangekochte toestellen) en tenslotte instrumenten verbonden met een bepaald onderzoeker / wetenschapper (Plateau, Baekeland, Kekulé, Verschaffelt, Van Monckhoven,...). Een van de belangrijkste aanwinsten voor het Gentse museum was de overheveling / verwerving via *AWIE* vzw (de in 2004 ontbonden vereniging *Antwerps Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed* van 637 objecten (o.m. de *collectie Henri Van Heurck*). Meer gedetailleerde informatie over deze en andere aanwinsten is te lezen in deze interessante brochure *Jubileumtentoonstelling*. Het palmares van de tijdelijke tentoonstellingen uit het laatste decennium georganiseerd door het *Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen* is bijzonder indrukwekkend. Ze handelden over volgende figuren en onderwerpen : 1. *J.E. Verschaffelt, fysicus en hoogleraar*; 2. *Het wetenschappelijk en cultureel erfgoed van Joseph Plateau*; 3. *Onzichtbare stralen*; 4. *Belgica (n.a.v. de 100ste verjaardag van de expeditie van de Belgica naar Antarctica)*; 5. *Koud en warm*; 6. *Rekenmachines*; 7. *Technische curiosa*; 8. *Schatten op zolder*; 9. *150 jaar landmeetkunde en cartografie*; 10. *Joseph Plateau. Leven tussen kunst en wetenschap*; 11. *Het "Cabinet de Physique" van Joseph Plateau*; 12. *Van kwik naar silicium* en 13. *Verborgen voor het oog (collectie microscopen en X-stralen foto's van Dr. Henri Van Heurck)*. Tenslotte (in 2005-2006) de veertiende tijdelijke tentoonstelling, getiteld *Einstein in de Lage Landen*. *SIWE* vzw wenst het *Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen* veel succes met deze prachtige overzichtsexpositie. Meer informatie: adres : Krijgslaan 281 (gebouw S 30), 9000 Gent - telefoon : 09 2644930 - elke werkdag 10-12 u en 14-17 uur – vrije toegang - url <http://www.ScienceMuseum.Ugent.be> e-mail : ScienceMuseum@Ugent.be Patrick Viaene

ONDER DE LEESLAMP

‘NOIR METAL’, EEN UITZONDERLIJK STRIPVERHAAL OVER INDUSTRIËLE CULTUUR

Onlangs werd een merkwaardig stripverhaal gepubliceerd, geschreven door Jean-Luc **Loyer** en Xavier **Bétaucourt**, vormgegeven door Jean-Luc **Loyer** en Sophie **Barroux**. Onderwerp is de teloorgang en sluiting (in 2003) van het metaalverwerkend bedrijf *Metaleurop*, gelegen te Lens (Noord-Frankrijk). *Noir métal, au coeur de Metaleurop*, in 2006 verschenen bij *Guy Delcourt Productions* (<http://www.editions.delcourt.fr>) is niet alleen een buitengewoon aangrijpend en goed getekend stripverhaal, het is ook voorzien van historische (soms zeer uitgebreide) voetnoten, die dit “uit het leven gegrepen” verhaal over technologie, economie en arbeiderscultuur een bijzondere meerwaarde geven. Patrick Viaene

OOK ELEKTRICITEIT HEEFT ZIJN GESCHIEDENIS

David Bodanis ; Robert Vernooij (vert.). *Het elektrisch universum. Een geschiedenis van de elektriciteit*. Amsterdam : Ambo, 2005, 234p. – ISBN 90-263-1751-4. – EUR 19,95

De schrijver van $E=mc^2$. *De biografie van de formule die de wereld veranderde* – David **Bodanis** – die ooit aan *Oxford University* wis- en natuurkunde doceerde doet het opnieuw: een toegankelijk boek schrijven. Ditmaal moet de geschiedenis van de elektriciteit eraan geloven. Deze zeer actieve kracht die al minstens dertien miljard jaar onafgebroken actief is en bijna altijd gelijke hoeveelheden positieve en negatieve lading ons laat omringen, werd door onze mensachtige voorouders waarschijnlijk maar echt opgemerkt bij onverwachte bliksemontladingen. Tot in het midden van de 18^e eeuw was er weinig kennis met betrekking tot elektriciteit. Allesandro **Volta** zou daar op het einde van die eeuw de doorbraak leveren met een koperen schijfje aan de ene kant en een zinken schijfje aan de andere kant van zijn tong. De randen van de schijven daarna tegen elkaar en oeps: de eerste continu werkende batterij zag het licht. Dit en veel meer: het eerste werkende elektrische faxapparaat in Frankrijk in 1859, de primitieve mobiele telefoon in 1879, Alan **Turing**, Samuel **Morse**, Alexander **Bell**, Robert **Watson Watt**, Otto **Loewi**, James **Clerk Maxwell**, ... komen allemaal aan bod in deze publicatie.

Dominique Vanpée

CULTUUR – TIJDSCHRIFT VOOR ETNOLOGIE

Op 30 juni 2005 werd in het *Vlaams-Nederlands huis* in Brussel *cULTUUR. Tijdschrift voor etnologie* gelanceerd: een nieuw wetenschappelijk tijdschrift over cultureel erfgoed en de cultuur van het dagelijks leven. Het tijdschrift vult de leemte die ontstond na het verdwijnen van het *Volkskundig Bulletin* - bekend van

J.J. **Voskuil** en zijn roman *Het Bureau* - en het *Jaarboek* van het *Nederlands Openluchtmuseum*. Het Vlaams-Nederlandse tijdschrift, dat in de wandelgangen ‘*kleine c*’ is gaan heten, wordt uitgegeven onder auspiciën van de *Stichting Europese Ethnologie* door de *Europese Bibliotheek* in Zaltbommel. Ieder nummer van *cULTUUR* heeft een aantal vaste rubrieken. Het eerste nummer vat aan met een hoofdredactioneel commentaar, gevolgd door een trits artikelen, een etnologisch essay, een discussiedossier, een visueel essay, berichten en verslagen en recensies. *cULTUUR. Tijdschrift voor etnologie* telt 160 pagina’s per nummer en verschijnt twee keer per jaar. De prijs voor een los nummer bedraagt 17,50 euro; een jaarabonnement kost 29,50 euro. Het ISSN: 1871-1162. Vanuit België kan men zich abonneren door 29,50 euro over te schrijven op rekeningnummer NL29SNS B0931655439 met vermelding ‘*cULTUUR*’ ter attentie van *Hiker Investments bv* te Zaltbommel (Nederland). *cULTUUR. Tijdschrift voor etnologie* verschijnt met steun van het *Vlaams Centrum voor Volkscultuur*, het *Meertens Instituut* en het *Nederlands Openluchtmuseum*.

Informatie: url <http://www.etnologie.org/>

GEEN ‘SLEGT’ DRINKWATER

W. Van Craenenbroeck. *Antwerpen op zoek naar drinkwater 1860 – 1930. Het ontstaan en de ontwikkeling van de openbare drinkwatervoorziening in Antwerpen*. Tielt : Lannoo, 1998, 447p., talrijke kleur- en zwart-witte ill. (25,00 euro bij *De Slegte*)

In dit prachtig geïllustreerd werk, uitgegeven ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het *Laboratorium voor waterkwaliteitscontrole (AWW-productiecentrum Walem)* wordt de geschiedenis van drinkwatervoorziening, toegepast op het huidige *AWW*, uitvoerig belicht. De talrijke voetnoten en de 10 pagina’s literaturopgave bewijzen dat de auteur alle aspecten heeft onderzocht. De zuiver chemische aspecten worden voor de leek op een beknopte en eenvoudige manier uiteengezet, hoewel de auteur « *chimiste* » is. Veel van de analyseinstrumenten die in de loop van de tijden zijn toegepast, bevinden zich in de *SIWE*-collectie. Hoewel het hier om een luxe-editie gaat is de huidige prijs laag. Karel Haustraete

LEONARDO

Wie interesse heeft in een nieuwsbrief met betrekking tot de communicatie van wetenschap. Abonneer u gratis via: <http://www.davinci-instituut.nl/>.

Dominique Vanpée

GEDISTILLEERD WETEN BINNEN DE INDUSTRIËLE REVOLUTIE

Bruce T. Moran. *Distilling knowledge. Alchemy, chemistry, and the scientific revolution. (New histories of science, technology, and medicine)*. Cambridge, MA, USA and London : Harvard University Press, 2005, 210p. – ISBN 0-674-01495-2 - \$24.95 of 29,33 euro in België

Alchemie kan je geen wetenschap noemen, of toch? Bruce **Moran**, die professor geschiedenis aan de *University of Nevada* te Reno in de Verenigde Staten van Amerika, schreef in de reeks *New Histories of Science, Technology, and Medicine* een neerslag van hoe alchemie en chemie tussen 1400 en 1700 binnen de context van de vroegmoderne wetenschap wegen tot studie aanboorden en beoefenden en hoe hierdoor hun ideeën over de natuur en de wereld opgebouwd/bijgesteld werden. De vraag is na lectuur van dit essay terecht: Ging het om twee sferen want hebben de *“alchemists and early chemists [not] exchanged ideas and methods and in fact shared a territory between their two disciplines.”* En is de metafoor voor industriële revolutie ook niet van toepassing op een ‘pseudo-wetenschap’?

Dominique Vanpée

STRAATRUOER IN NEDERLAND

Hans Buijter. *Riool, rails en asfalt. 80 jaar straatruoer in vier Nederlandse steden.* ? : Stichting Historie der techniek ; ? : Walburg pers, ?, 365p., zwart-wit ill. - ISBN 90-5730-406-6

Uit de samenvatting: *«Dit boek analyseert de introductie van nieuwe technische stelsels als drinkwaterleidingen, rioolsystemen, elektriciteitsnetwerken, tramlijnen en voorzieningen voor het autoverkeer en hun gevolgen in Den Haag, Rotterdam, Amsterdam en Utrecht tussen 1860 en 1940. Het reconstrueert en analyseert de wisselwerking tussen de toepassing van stelsels op sanitaire en transportgebied aan de ene kant en het ontwerp en het gebruik van de straat aan de andere kant.»* Naast de vijf pagina's geraadpleegde archivalia en de zestien bladzijden geraadpleegde literatuur zijn er 1182 noten: een duidelijke illustratie van de grondigheid van het onderzoekswerk. Karel Haustraete

BEDRIJFSSLUITINGEN EN ETNOLOGIE

Anne Monjaret (responsable scientifique). *Fermetures. Crises et reprises.* In : *Ethnologie française*, tome 35, no. 4 (octobre-décembre 2005), pp. 581-744. – ISSN 0046-2616. – ISBN 2-13-055209-9. – 22,00 euro in Frankrijk

Zowel vroeger als vandaag sluiten er bedrijven, hospitalen en musea. Maar wat gebeurt er echt wanneer zo'n werkplek sluit?: sociale plannen, bedrijfsbezettingen, stakingen, rituelen en (tegen)feesten, ... tot *“crime et mettre en scène, donner une valeur patrimoniale à ces lieux de vie.”* Al deze acties zorgen er schijnbaar voor – zoals een remedie – om te vergeten, zich te herinneren, uit de stilte te breken en zijn identiteit her uit te bouwen of te herstellen. Wat blijft er buiten bedrijfsruïnes of verkochte bedrijven over buiten woorden en beelden na de sluiting? Maar is de sluiting van een bedrijf niet enkel synoniem met een verdwijning maar tevens van een opening, een creatie... waarbij het nieuwe verwijst of de echo is van het oude, het nieuwe/heden boert nu eenmaal voort op het verleden. (dv)

EEN SOCIALE GESCHIEDENIS VAN DE MERCATORPROJECTIE

Mark [S.] Monmonier. *Rhumb lines and map wars. A social history of the Mercator projection.* Chicago, Illinois, USA and London : University of Chicago Press, 2004, 242p. – ISBN 0-226-53431-6. - \$25.00 of 30,59 euro in België.

In deze publicatie wordt met inzicht een rijk geïllustreerd verslag gegeven van de controverses rond de erfenis van Gerard **Mercator** op het vlak van kaarten en om precies te zijn zijn projectie. In 1569 had onze 'Vlaamse' cartograaf een methode gevonden om de aarde weer te geven op een plat oppervlak met locale exacte hoeken, richtingen en vormen. Een *must* voor zeelui. Maar door de (over)populariteit bij zeilers in de negentiende eeuw werden zijn projecties tot kaarten op muren, in atlanten en geopolitieke propaganda. De geproportioneerde grootte van landen klopte natuurlijk niet want Europa en Noord-Amerika leken erin opgeblazen. In 1974 zou de Duitse historicus Arno **Peters** een andere kaart voorstellen. Een 'kaartenoorlog' zou in de jaren 1970-1980 woeden. En redelijk wat wetenschappers, journalisten en pomschrijvers mengden zich in het debat: het werd tot een 'social issue'.

Dominique Vanpée

INDUSTRIEEL ERFGOED IN PROVINCIE ANTWERPEN

Een heemkunde-reis doorheen de provincie Antwerpen – 1830 – 1930 – 2005. S.l. : Gouw Antwerpen vzw – Heemkunde Vlaanderen vzw, 2005, v.p. – 7,50 euro

In deze brochure komen volgende dingen aan bod: domeinen economische activiteiten in provincie Antwerpen 1830-1930, beroepsgroepen te 2890 Sint-Amands rond 1850 (als voorbeeld), Ph. Vander Maelen. *Dictionnaire géographique de la Province d'Anvers.* Bruxelles : l'Etablissement géographique Faubourg de Flandre, 1834, Eugène De Seyn. *Dictionnaire historique et géographique des communes belges.* Bruxelles : A. Bieleveld, 1924 en vragenlijst. De vraag is wanneer is er zo'n initiatief in de andere Vlaamse provincies of 'gouwen'?

Dominique Vanpée

UN-TOUCHABLE

UN-touchable. Alles over de UNESCO-Convention voor immaterieel cultureel erfgoed. Brugge : tapis plein ; Koksijde : Unesco Platform Vlaanderen [, 2006], 36p.

Tapis plein maakte deze brochure aan in samenwerking met *Unesco Platform Vlaanderen* met betrekking tot de *Unesco-Convention voor immaterieel cultureel erfgoed*. Immaterieel cultureel erfgoed of *ICE* wordt erin uitgelegd en verduidelijkt na uitleg rond de containerbegrippen volkscultuur, alledaagse dingen en erfgoed. Komen aan bod: orale tradities en uitdrukkingen,

podiumkunsten, sociale gewoonten, rituelen en feestelijke gebeurtenissen, kennis van de natuur en het universum, traditioneel vakmanschap. Bij dit laatste wordt bijvoorbeeld opgemerkt: "De komst van industrie en mechanisatie zorgde er dan wel voor dat mensen hun werk verloren en dat een aantal beroepen verdwenen, maar maakte tegelijk van een handgemaakt product iets heel bijzonder en uniek." (p. 20) Daarna behandelt me n de rol van de UNESCO in dit alles via verschillende insteken – hoe moeten voorkomen dat dit alles verdwijnt door globalisering, massatoerisme, milieuproblemen en oorlogen? Diversiteit of eenheidsworst? (dv)

Extra info: Jorijn Neijrinck. *UN-touchable. Of de toekomst van Immaterieel Cultureel Erfgoed (kortweg ICE)*. In: *Mores – tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen*, jrg. 7, nr. 1 (januari-februari-maart 2006), pp. 26-28

EUROPA NOSTRA – INDUSTRIAL HERITAGE

Industrial heritage = Patrimoine industriel. In : *Europa Nostra review – European cultural heritage review = Europa Nostra revue – revue du patrimoine culturel européen*, no. 1 (2006). – 7,00 euro

Het eerste nummer van *Europa Nostra* van 2006 verscheen naar aanleiding van de internationale dag van Monumenten en Sites van ICOMOS op 18 april 2006 die dit jaar handelt over het industriële erfgoed. Aan dit nummer werkten onder andere Adriaan Linters (*E-Faith*) met *Réfléchissez avant d'agir* (pp. 4-

NOG TE KOOP OP HET SIWE TREFPUNT

Jean-Jacques Van Mol ; Patrice Dartevelle (introd.). *Fonderies de fer et poêleries en région couvinoise. (Enquêtes et témoignages du monde industriel ; 1)*. Liège [Liège] : PIWB – Patrimoine industriel Wallonie – Bruxelles, 2004, 91p. – ISBN
U kan dit boek kopen via het SIWE Trefpunt voor **8,25 euro** (als u

FISCALE ATTESTEN VOOR GIFTEN VAN ERFGOEDPROJECTEN – MIWE

Sinds 6 oktober 2003 kan u een fiscaal attest krijgen voor giften aan SIWE vzw. Hiervoor werd bij VCM, *het contactforum voor erfgoedverenigingen*, een project ingediend.

INHOUD VAN HET PROJECT

Zoals u waarschijnlijk wel weet beschikken wij over een beperkte collectie industrieel en wetenschappelijk erfgoed. Het is onze bedoeling deze collectie uit te breiden, op te waarderen en toegankelijker te maken voor het grote publiek. Op langere termijn willen wij dan ook een *Museum voor Industrieel en*

12) en Stefaan Heyse (VVIA) met *Decontamination of polluted soil versus preservation of industrial heritage* (pp. 30-34) mee vanuit Vlaanderen. Guido Vanderhulst bracht als oud-directeur van het Brusselse *La Fonderie: 'Préserver un livre lisbloem de l'histoire industrielle et sociale : le cas de Bruxelles'* (pp. 35-39). Op pagina 69 wordt bedreigd Belgisch erfgoed behandeld: *La charbonnage du Hasard à Cheratte, Belgique*. Tussen de nuttige links (p. 80) zijn VVIA, *La Fonderie* en SIWE terug te vinden. Wie dit nummer wil nabestellen kan contact nemen met *Europa Nostra* – Lange Voorhout 35 – 2514 EC Den Haag – Nederland – telefoon 00 31 70 3024051 – telefax 00 31 70 3617865 – e-mail office@europanostra.org - webstek <http://www.europanostra.org>.

Dominique Vanpée

DNA & SHANNON

Henri Atlan. *L'Organisation biologique et la théorie de l'information. (La librairie du XXIe siècle)*. Paris : du Seuil, 2006, xxix+303p. – ISBN 2-02-083325-5. – 24,00 euro in Frankrijk

Een klassieker uit 1972 wordt terug uitgegeven. De moleculaire biologie uit de jaren 1960 gebruikte vrij ruim de metaforen aangereikt door cybernetica en de informatietheorie. En hoe kijkt men nu tegen dit boek aan vanuit de post-genoombiologie.

Dominique Vanpée

het komt afhalen) met port of postkosten vermeerderd.

Jean Puissant et Jean-Jacques Van Mol. *Fonderies de fer et poêleries*. Treignes : Écomusée du Viroin – Université Libre de Bruxelles (ULB), 2004, 128p. – ISBN 2-9600330-1-9

U kan dit boek kopen via het SIWE Trefpunt voor **10,00 euro** (als u het komt afhalen) met port of postkosten vermeerderd. U kan schriftelijk bestellen of via e-mail (info@siwe.be).

Wetenschappelijk Erfgoed (MIWE) realiseren. Een tweede piste is het uitbouwen en toegankelijker maken van een documentatiecentrum rond industrieel en wetenschappelijk erfgoed.

Er is dus dringend geld nodig voor tentoonstellingskasten, restauratiewerken, aankoop voor publicaties, ..

HOE WERKT HET CONCREET?

VCM, *het contactforum voor erfgoedverenigingen* is een logistiek en administratief ondersteunende partner in dit project. De giften

worden gestort op een specifieke rekening van het project. VCM doet de betalingen en reikt jaarlijks fiscale attesten uit aan elke schenker. Fiscale attesten worden slechts verleend voor giften vanaf 30 euro. Indien je *MIWE* en het *SIWE documentatiecentrum*

mee wil helpen realiseren, geef ons dan een financieel steuntje op deze specifieke rekening: **745-0093892-65 op naam van MIWE.**

HOE LID WORDEN VAN SIWE VZW

Door uw bijdrage te storten op rekening 001-3088106-90 van *SIWE vzw* – Stapelhuisstraat 15 – 3000 Leuven – IBAN BE34 0013 0881 0690 – BIC GEBABEBB – Jaarlijkse bijdrage : BELGIË : sympathiserend lid : € 18,00 – vereniging : € 30,00 – steunend

lid, bedrijven : € 35,00 – BUITENLAND : sympathiserend lid : € 25,00 – vereniging, bedrijf en steunend lid : € 35,00. Ieder lid ontvangt zowel het *SIWE Magazine* als de *SIWE Nieuwsbrief*.

SIWE vzw is aangesloten bij

De werking van SIWE wordt mogelijk gemaakt door de financiële steun van :

